

หอสมุด
วิทยาลัยครู
นครศรีธรรมราช

OTLS

0014-29660

895.911
ร22ก

89A072229

Title : กฤษฎาสอนน้องคำฉันท

สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช

กฤษฎาสอนน้องคำฉันท

ฉบับกรุงธนบุรี

ขุนบวรรัตนรักษ์ พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพ

นางอิม ตัญญพงศ์ มารดา

พ.ศ. ๒๔๘๕

เลขหมู่หนังสือ 895.911
เลขหนังสือ ร22ก
เลขฉบับ 72229
เลขทะเบียน

17 ก.ย. 2530

ใต้
บน
หน้า
คร
คร
ข
กร
ต่ง
คย
จก
ใน
ระ
ตะ
มุด
เรง

คำนำ

พระยาสาริกพงศ์ธรรมพิลาส มาติดต่อกับกรมศิลปากร ขอหนังสือสำหรับตีพิมพ์เป็นของแจกในงาน ฉาปนกิจศพ นางอัม ตัญญพงศ์ มารดาขุนบวรรัตนารักษ์ เจ้าของบริษัท บวรพาณิชย์ จำกัด จังหวัดนครศรีธรรมราช กรมศิลปากรเห็นว่าผู้ตายเป็นชาวนครศรีธรรมราช หนังสือที่จะพิมพ์แจกได้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดนั้นด้วยก็จะดี เพื่อยกกรมศิลปากร มีต้นฉบับเรื่อง "กฤษณาสอนน้องคำฉันท์" แต่งที่นครศรีธรรมราชอยู่เรื่องหนึ่ง ซึ่งยังไม่มีผู้ใดเคยพิมพ์มาแต่ก่อน จึงแนะนำให้พิมพ์หนังสือเรื่องนี้แจกพระยาสาริกพงศ์ธรรมพิลาส ก็เห็นชอบด้วย

เรื่อง "กฤษณาสอนน้องคำฉันท์" ที่ตีพิมพ์ในสมุดเล่มนี้ ต่างกับฉบับ พระนิพนธ์ สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ซึ่งตีพิมพ์แพร่หลายอยู่แล้ว และตามที่ได้สืบค้นสันนิษฐานว่าฉบับที่ตีพิมพ์ในสมุดเล่มนี้แต่งในสมัยกรุงธนบุรี จึงให้ชื่อว่า ฉบับกรุงธนบุรี

พระภิกษุอินทร์ก็สรรเสริญไว้ในคำฉันท์ว่า “ทุกการ
ผดุงการ ประกอบขอบบเวณถวิน” ตลอดเวลาที่ไป
อยู่ช่วยราชการเมือง นครศรีธรรมราชก็ยังปรากฏชื่อ
ในพงสาวดารว่า ได้มาช่วยงานพระราชสงครามหลาย
ครั้ง แต่เจ้านราสูริยวงศ์ครองนครศรีธรรมราชอยู่ได้
ราว ๗ ปี พอถึงกลาง พ.ศ. ๒๓๑๕ ก็ถึงพิราลัย จึง
ทรงพระกรุณาโปรดให้เจ้านครฯ กลับคืนออกไป
ครองเมืองนครศรีธรรมราชดังเก่า

ที่กล่าวถึงพระยาราชสุภาวดีในพงสาวดารว่า “อยู่
ช่วยราชการ” และในคำฉันท์ว่า “ผู้ช่วยบริรักษ์”
นั้น ความจริงทรงตั้งเป็นตำแหน่ง “เสนาบดี” ของ
นครศรีธรรมราช เพราะปรากฏในสำเนาฎีเรื่องตั้ง
พระเจ้านครศรีธรรมราชครั้งกรุงธนบุรี (ประชุมพง-
สาวดารภาคที่ ๒) ว่า “กฎให้แก่พระยาราชสุภาวดี
พระศรีไกรลาส พระไชยนาท เสนาบดีข้าหลวงผู้อยู่
รักษาเมืองนครศรีธรรมราช” และดูเหมือนเมื่อเจ้า
นราสูริยวงศ์ถึงแก่พิราลัย และทรงตั้งเจ้านครฯ กลับ
ไปครองเมืองนครศรีธรรมราชตามเดิมแล้ว ก็เรียก

ท่านเสนาบดีข้าหลวงเหล่านี้กลับ เพราะปรากฏใน
สำเนาฎานั้นเองว่า “ควรให้พระยาราชสุภาวดี พระ
ศรีไกรลาส พระไชยนาท พระฉำ และรพทังปวง
ยกบุตรภรรยาพาครอบครัวเข้ามาทำราชการ ณ กรุงให้
สิ้น” จึงคะเนว่า พระยาราชสุภาวดีได้ขาดตำแหน่ง
ราชการเมืองนครฯ ตั้งแต่เวลาที่เจ้านครศรีขยงศ์ถึง
แก่พิราลัย และเจ้านครฯ กลับขึ้นไปครองเมืองนครฯ
รวมเวลาที่พระยาราชสุภาวดีเป็น “เสนาบดีข้าหลวง”
นครศรีธรรมราช ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๑๒ ถึง ๒๓๑๕ รวม
๓ ปี จึงพอตกลงได้ว่า คำฉันทกฤษฎาสอนน้องที่
พิมพ์ในสมุดนี้แต่งขึ้นในระหว่าง ๓ ปีสมัยกรุงธนบุรี
แต่ในคำฉันทนั้นเอง พระภิกษุอินทกัณโฑ
เป็นทำนองว่า กฤษฎาสอนน้องคำฉันทของเก่ามีอยู่
แต่ลบเลือนไปเสีย พระยาราชสุภาวดีและท่านจึง
แต่ง (ซ่อม) ขึ้นใหม่ให้เป็นเรื่อง บริบูรณ์ ฉะนั้น
จึงน่าจะคาดคะเนต่อไปว่า กฤษฎาสอนน้องคำฉันท
ฉบับดั้งเดิมอาจมีมาแล้วแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา

กรมศิลปากร ขออนุโมทนาคุณสลบบุญวาศักดิ์กษัตริย์
นุปทาน ซึ่งเจ้าภาพงานศพนางอัม คัญญพวงศ์ ได้
บำเพ็ญ เป็นการ สนองคุณ ด้วยความ กตัญญู กตเวที
และที่ได้พิมพ์หนังสือเรื่องนี้ให้แพร่หลาย อนึ่งใน
การพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ เจ้าภาพได้ส่งประวัติของผู้
ตายขอให้เรียงลงไว้เป็นที่ระลึกด้วย จึงได้เรียงลงไว้
ต่อจากคำนำนี้.

กรมศิลปากร.

๒๐ มิถุนายน ๒๔๘๔

นางอิม ตัญญพวงศ์

เกิดวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๐๒

ตายวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๘

ประวัติ นางอิม ตัญญพวงศ์ (บวรรัตนารักษ์)

นางอิม นามสกุลตัญญพวงศ์ เกิดเมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะแม ตรงกับวันที่ ๗ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๐๒ ณ บ้านท่าวัง ตำบลท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นธิดานายลิมเฮียนปู่ และแม่ปู้เนี่ยว นามสกุล ลิมปี่ชาติ บิดาเป็นชาตินจีนแต่จ้าว มาจากมณฑลทกวางต้ง มารดาเป็นบุตรจีนชกเกียน เกิดที่บ้านวัดศพ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช นางอิมเป็นคนหัวปีในจำนวนพี่น้อง ๘ คน คือ ๑. นางอิม ๒. นางกิมใช้ ๓. นางตั้งกวย ๔. นายชุ่นหงวน ลิมปี่ชาติ ๕. นายชุ่นเฮ้ง ลิมปี่ชาติ ๖. นางกิมจับ ๗. นายชุ่นฮวด ลิมปี่ชาติ ๘. นางกิมแจ้

นางอิมเมื่อเยาว์ได้รับการศึกษาที่บ้าน โดยบิดามารดาจ้างครูมาสอนเป็นพิเศษ มีความรู้อ่านออกเขียนได้ อันสมแก่สมัยนิยมในครั้งนั้น นางอิมเป็นธิดาผู้กอบด้วยอุปนิสัยอันดีงามตั้งแต่อยู่ในปฐม-

(๔)

สัทธิระกุล หลาน (บุตรนางกิมลัวซึ่งเป็นลูกหัวปีถึงแก่กรรมของนางอ้อม) เป็นภิกษุ ผนวชศรัทวืทอดกฐิน รักษาโบสถ์ ถวายสังฆทาน และถวายอาหารบิณฑบาตเป็นกิจสำนมิได้ขาด

ในทางทานบริจาคเป็นผู้มีเมตตาจิตต่อผู้ทุกข์ยากทั่วไป ได้บริจาคสิ่งของเสื้อผ้าเงินทองแก่ผู้ทุกข์ยากเป็นนิจ เมื่อได้พบเห็นผู้เจ็บป่วยที่ปราศจากที่พึ่งก็รับรักษาพยาบาลให้โดยมิได้คำนึงถึงความสิ้นเปลืองและเหน็ดเหนื่อย มุ่งหน้าแต่จะบำเพ็ญกุศลเป็นข้อใหญ่

นางอ้อมและนายข้มสาม มีบุตรด้วยกัน ๔ คนที่ยังมีชีวิตอยู่ในเวลานี้ ๑ คน คือ ขุนบวรรัตนารักษ์ เจ้าของบริษัทบรรพชาธิษย์ จำกัด

นางอ้อมล้มเจ็บ เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ด้วยโรคชรา และถึงแก่กรรมวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕ เวลา ๑๗.๔๕ น. จำนวนอายุได้ ๘๘ ปี บรรดาบุตร หลาน และญาติมิตรทั้งหลาย ต่างมีความเศร้าโศกอาลัยในคุณความดีที่มีอยู่ด้วยกัน

กฤษฎาณณน่อง

คำฉันท์

พระยาราชสุภาวดี และ พระภิกษุอินท์

แต่งที่เมืองนครศรีธรรมราช

ต้นฉบับสมุดไทยคำหมายเลข ๒-๒/ก.

๑๖ ขอลถวายกรเกษกฤษฎางค ดุษดินทรวางค
บรมไตรบรรตโน

๑ พระสวยมภูวนุตโม มหันตนาโถ
ดิลกคุณเนติยไตรย

๑ ปองโปรดชคสัตวสบบมัย เมื่อโมควาลย์
ประลาศบ่วงเบญจมาร

๑ สุตันตปฎกประคิษถาน โลกุตมาจารย์
นำสัตว์สู่มคผล

๑ เฟด็จบาปบันเทาทุกขคณ อวยสุขมมงคล
คุณาติเรกคงตรง

- ๒
- ๑ อสัทธิยฆาณกรียสงม สาถษบุดรตรง
วิสุทธิสิดสงวร
 - ๑ บรรักษพระสาสนสโมสร มโนสาธร
จะส้องจะสาราคิน
 - ๑ เสรีจกวยสโรตมาจันต สรวมสวสติกมลันท
อมเรศอศโรราเชนทร
 - ๑ สรวมพระพริณราชนาเคนทร โสโมสุริเยนทร
เชิญช่วยบับัดอันตราย
 - ๑ ขอเกล่งแต่งเบื่องบรรยาย ประสมคั่นปลาย
เป็นบทโสลกกล่าวกลอน
 - ๑ มีกระษัตริรงคหนึ่งบรร ทรงนามภูธร
พรหมทัตธิราชราชันทร
 - ๑ วิชาชำนาญธุศิลป์ เช่นว่าอริน
พินาศด้วยฤทธชริงค
 - ๑ กรรมสัทธิสมบัติเอกองค เสวยสุขสมพษ
พิพิธโกโคสุรย

๓. บางขณะนับว่า จะต้องจะต่างราทิน

- ๓
- ๑ เนาในกรุงราชประยูร โดยนามนุกูล
พารานส์โสภณ
 - ๑ กำแพงบ้อมก่อเป็นกล เสมามณฑล
มีดองล่อป็นเรียงรัน
 - ๑ เชิงเทินเทียมศิขรชัน หอห้านางจรรัน
ขันคูกี่ซึ้งสายสินธุ
 - ๑ แสนสนุกเทียมเมืองอินทร มาตยาพลพฤษท
สพรั่งสพพร้อมเนืองนันต
 - ๑ แชะสารสุนทรเข้มนัน รรรัตนพรณ
พิจิตรเกล้งบันจง
 - ๑ มีปรางรัตนาศบันยง ยิ่งเทพอลง
กฎกาญจโนคำเก็ง
 - ๑ เหมห้องสิงหบัญชรเถลิง ละลุดละลักขันเชิง
รุจิเรขด้วยรงรจนา
 - ๑ มีมิ่งมเหสีสมญา นามนางบุษบา
ทรงถักขณล้าสาวสวรค
 - ๑ ปวงสนมณัดหมั้นหกพัน พิศเพียงสาวสรร
สุรางคณาถอมรินทร

- ๔
- ๑ เฝ้าแทนเป็นประดีหิน ทิวราชตริน
 - พรังพร้อมประจำบ้าน
 - ๑๕ สมเด็จพระมหิตมหิบาล เสวยแสนศฤงคาร
 - ธิบัติเทียมเทวา
 - ๑๖ มีหน่อสองราชธิดา ทรงเบญจกัลยา
 - เขารูปยอชิงกระษัตริ์
 - ๑ ท้าวสงวนเจดดวงชีพ เนารัตนปรางศรี
 - แหวดล้อมด้วยแสนจตุรงค์
 - ๑ หม่นนางนึ่งเฝ้ากรรกง ถนอมวรวงศ
 - ทุกวันบเว้นเวลา
 - ๑ แม่ม้าทเทเวศวิทยา ธรรมขอสุรา
 - บออาจจะเื่อมกิดคม
 - ๑ สองนารถพนิดาอุดม มีขันษาสม
 - ควรคู่จะพึงพิสมัย
 - ๑ สมเด็จพระปิตรราชจอมไกร สั่งเสนาใน
 - จรงค์โรจราชพิธี
 - ๑ ศุภวารไชยฤกษมหุดี ชุมมุนมนตรี
 - วิวาหกรรมิ่งมงคล

- ๕
- ๑ อภิเศกธิดาสององค กับราชนวงษ
- เวนวันสมบัติคังคาม
- ๒๘ กล่าวเรื่องนางกระษัตริ์ ทั้งสองศรีสวัสดิ์
- สุริยวงษทรงนาม นางแก้วกฤษณา เน่งเนื้อเขาว-
- ราม . เนติโฉมเฉลิมกาม กำดัดโลกีย
- ๑ ปัญญาเปรมปราชญ์ มีทั้งมฤยาศ เช่นเชิง
- พาที รู้อบขอบผิด ในกิจกระษัตริ์ ปรนบัติสวามี
- สี่องคราชา*
- ๑ บำเรอเชอพัคตร อยู่ร่วมรสรัก รมเชศปรีดา
- ห่อนให้เคียดขัง เท้าถึงเกษรา ผลิตเวรเวลา ประ-
- โลมสมสอง
- ๑ ห้าองคกระษัตริ์ เสวยสุขโสมนัส ประเวศ
- เรือนทอง ผทมพิพอาสน์ อดงกฏกระนกกุรอง
- สนมนางเนืองนอง รอบล้อมซ้ายขวา
- ๑ พระชนินทรนารี พระนามเทวี ช่อจันทร์-
๓. อีกฉบับหนึ่งว่า ห้าองคราชา

๖
ประภา * ๑๗๗
ดจสาวโสฬส แบ่งองค์ลงมา ทรงพระ
เขวรา นิมเอนอมล

๑ มีกัสดาเดียว บได้กลมเกลียว ราสร้าง
กามกล เนาในปรางมาศ เอกากงกล หฤทัย
ทุกขทน เทวศเสรว์เดือดดาล

* ๑ ถ่อมเสวยโภชนา เสวยชลธารา แหบให้
เลงลาญ สวาดิฉันแด่เดียว เปล่าเปลี่ยวสงสาร
เข้าคำรำคาญ เพียงสิ้นสุดสกล

๑ วันหนึ่งกัลยา สรรพรงคคา ลูบไล้สุคนธ
ทรงทิพอาภรณ์ พิจิตรเสด็จจรต ยังห้องไหรณ นาง
แก้วกฤษณา

๑ น้อมเกล้าไอนองค ถวายบังคมลง กับบาท
พี่ยา ส่วนพระพี่นาง เห็นนารถขนิษฐา มีเสาวนีย์
ปรา ไซ่อัยถามพลัน

๑ อาดูรน้องรัก แต่ก่อนรพกัตร ผ่องแผ้ว
เจียนจันทร บัดนี้เป็นไฉน เห็นเสรว์โสภสสัย
พระฉวีผิวพรรณ นิ่มนวลหอมองหมาย

๗. อีกฉบับหนึ่งว่า ข้อจระประภา

๗
๑ พระขนิษฐนารี รับราชเสาวนีย์ ทูลต้อยแถลง
ถวาย พี่เอยตัวน้อง บมีสิ่งสบาย มีแต่ความอาย
ติดข้องอร่า

๑ ความโสภแสนเชิญ คายดีกว่าเป็น อยู่ใ
อกอา มีผิวผู้เดียว ดู แก้วดวงตา ควรฤาแลมา
ตัดมิ่งไมตรี

๑ บุญน้อยนอยนัยก พัวไม่ร่วมรัก ผลักหน้า
หน้ายหน้า ทั้งขว้างร้างไว้ ให้อายอปริ คิดแค้นบัดสี
สุดที่จะเจรจา

๑ ไม่ชอบณาไสรย อยู่ไกลเหมือนไกล สุดมุ่ง
พสุธา ไม่ทอดทฤษฎี โดยทางเสนาหา ไม่ทรงกรุณา
สะส่างจาบัล

๑ ธรรมดาสวามี ประดิพัทธยินดี ดั้นโดยด้วย
กัน สุขสมสำเร็จ สำราญแดนัน ย่อมนำกิจอัน
อัมฤตยมาพูน

๑ น้องอาภัพนัก เสียชาติมีศักดิ์ สมบัติบริบูรณ์
ตระหนิงช่วงชั่ว พัวไม่อนุกุล ร้างไว้อาดูร เดือด
ร้อนตำเค็ญ

๑ นื่องไขใจนัก มีผู้มีรัก แค้นเข้าใครเห็น
ในทรงแสงร้อน ร้อนยิ่งไฟเชื้อ กรรมให้จำเป็น
วิโยคเองค

๑ พระพี่เนียรทุกข เสวยแสนเกษมสุข ปรา-
กฏขสง สมบูรณ์บุญญา ทั้งห้าพระองค์ เนาเนบ
ทรงทรง รักร่วมทุกข์

๑ พี่ได้คุณเวท ฤทธยาวิเศษ" ศาสตราคมใคร
ประสิทธิประสาท ประสงค์จงใจ ให้ชายพิสมัย
รักใคร่เมามัว

๑ นางแก้วกฤษณา พึ่งน้องพจนา คละอัยก
หัว ตรัสห้ามว่าอย่า สิ่งนี้พี่กลัว มนต์ดลเมามัว
มิใช่คุณเรา

๑ เราเป็นกระษัตริย์ ชอบแต่ภักดี โดยเลศ
ลำนเา ภิริยามาไศรย ภิการแห่งเรา ปรนบัติบันเทา
ทุกขโสภสวามี

๑ เสนหาอย่าอย่า แม้นประสิทธิทำ ให้คืนยินดี

๑. บางฉบับว่า วิทยาวิเศษ

รักกันพลันจาง ราสร้างหน้ายหนี รักด้วยไมตรี ครอบ
ทั่ววันตาย

๑ ข้างแค้นจะ^๔นุด ลว^๔ทางให้^๔หยุต อย่า^๔ควร
คิดหมาย^๔ ค้อย^๔ลูป^๔ตระ^๔โมม ค้อย^๔โลมให้^๔สบาย จะ
ค้อย^๔ผัน^๔ผาย ถิ่น^๔ด้าว^๔โดย^๔ถวิน

๑ โคไม่^๔นำ^๔พล ระเบิด^๔ใบ^๔หญ้า งอก^๔แน่น^๔แผ่นดิน
ใคร^๔ห่อน^๔ข่ม^๔เขา จัน^๔ให้^๔โค^๔กิน ผิด^๔จริ^๔ตร^๔บิล แต่
เบื่อง^๔โบราณ

๑ พี่จัก^๔สอน^๔นาร^๔ก เป็น^๔วร^๔โอา^๔ท จำ^๔ไว้^๔เียว-
มา^๔ลย์ เจ้า^๔จักร^๔กษาย ชม^๔ชั้น^๔หึง^๔นาน มิ^๔ให้^๔ร่ำ^๔คา^๔ญ
วิโยค^๔เจียร^๔ไกล

๑ สุด^๔แต่^๔ความ^๔สตั^๔ย กับ^๔ทาง^๔ปรน^๔บัติ ให้^๔ชอบ^๔น้ำ
ใจ อัก^๔ทั้ง^๔ถ้อย^๔คำ อัจ^๔มา^๔อา^๔ไสร^๔ย สิ่ง^๔นี้^๔ทร^๔ม^๔ว้ย
จำ^๔ไว้^๔เจริ^๔ญศรี

๑ นาม^๔ช้อ^๔บุ^๔รุษ เป็น^๔ปิ่น^๔มง^๔กุ เกิด^๔เกล^๔ักระ^๔ษัต^๔ริ
ดจ^๔ดวง^๔เพ็ช^๔รรัตน พล^๔อย^๔วง^๔แหวน^๔ดี จะ^๔หา^๔สวามี
ยาก^๔นัก^๔ควร^๔สง^๔วน

๑ ธรรมดาภรรยา เป็นสาวที่ดี ปากกลน
เสสรวล จะอยู่เป็นหม้าย ไม่พัวพันสรวล ประพฤติ
โดยควร คิดยากหนักหนา

๑ แม่ชารูปชั่ว งามใจชั่ว ไม่รู้วิชา ครั้นเป็น
สวามี มีคุณอุปการ(ร) อาจคุ้มครอง ทุกสิ่งโดยภัย

๑ อย่าเยี่ยงหญิงชั่ว ไม่รู้คุณพ่อ ไม่สงวนน้ำ
ใจ ถิ่นลมคมเหง ล้อเลียนไขไฟ ต่อหน้าปราสา
ดลับหลังนินทา

๑ คอยข้อพิวผิด เก็บไว้จำใจตร พุดเล่นเจรจา
ประมาทไม่กลัว หัวร่อระรา ไม่นับจันนา การกิน
การนอน

๑ ว่ากล่าวไม่ฟัง เมตเมินผินหลัง ไม่ยินคำ
สอน ว่าใดว่าด้วย ไม่ทอ้งอ้อน เป็นหญิงสรวอน
ผิดจรีตทำนอง

๑ ไม่เกรงผู้ชาย ปากกล้าทำทาย เจรจาจอง
หอง ผัวว่าคำหนึ่ง ไปได้ถึงสอง ไม่ควรคู่ครอง
ราสร้างห่างไกล

๑ อย่าเยี่ยงหญิงโหด มักหึงขึงโกรธ วิวาท

ครั้นไป การเรือนการเข้า ไม่เอาใจใส่ สดุ้งร้องไหม
สำหรับภรรยา

๑ แม้งักปักเก็บ ตัดเสียวจะเย็บ เน้นเข้าเป็นป
ยกในมาตั้ง นังกุ่มลำดี ไม่ชักสั๊กที่ พุดซิกจิกหัว

๑ บริโภคโภชนา เข้าค่าเวลา ใช้จ่ายเป็นครว
ถั่วโยจอกจาน ทำไขการตัว ละไว้ให้ผัว ลำดับ
ตังวาง

๑ แยกไปไทม่า เป็นที่ทักหา เจรจาขัดขวาง
กลัวเปลืองหมากพลู ดูตาผัวพลาง นังเถียงเอียงข้าง
อึดอัดขัดใจ

๑ อย่าเยี่ยงหญิงบาป เห็นเพลินโลกลาภ โลภ
วิสัย ความอายไม่คิด คิดแต่สนุกใจ ไม่เกรงโทษ
ภัย อาชญาสวามี

๑ เสี่ยงแต่ต่อหน้า ครั้นเมื่อลับตา ทำการ
อัปรี แม้นงั้นหลุด สอดตาคุที่ วากระวังจับหัว
หว้งหามแต่สบาย

๑ กระทบहुกฉับฉับ ดิ้นเหยียบหุปรับ ฟังเสียง

ผู้ชาย ตามุ่งฟุ้งสวาย หลุดหล่นลงทราย ไม่กลัว
ความอาย ฟุ้งคนเบาะหยัน

๑ แง่อนซ่อนซู้ ไม่ให้ผิวรู้ แยมคายคมสัน
ต่อน้ำว่าพัง ลับหลังตั้งต้น เร่เล่ากล่าวขวัน กลับ
ตัวเป็นดี

๑ พ่อผิวแม่ผิว บได้เกรงกลัว ถ้อยคำขำขี้
พี่น้องเพื่อนบ้าน พาลด่าพาลดี ไม่มีไมตรี ร่วมรัก
สักคน

๑ แหวนทองเงินตรา แพรพรรณผืนผ้า ซ่อน
ไว้แต่ตน ไม่ให้ผิวเห็น ทำเป็นเล่ห์กล หลึงอย่าง
นั้นคน ชาติช่วงหินา

๑ หมุ่นเป็นโทษ จักถอยประโยชน์ ยศศักดิ์
เสนาหา ภูตพรายบเกรง ผีสาณินทา เทเวศอสุรา
ดูหมิ่นถิ่นแคลน

๑๖ ตัวเจ้าคือนางเมืองแมน สุดสิ้นดินแดน
จะเปรียบก็ยากถึงสอง

๑. บางฉบับว่า ชาติช่วงหินา

๑ เป็นหน่อกระษัตริศครอบครอง สมบัติเนื่องนอง
อเนกแสนสาวสนม

๑ ประพฤติโดยชอบสบสม รักวงษอุดม
แลรักองคอาตมา

๑ รักทั้งกฤษดियศกระษัตรา รักความสัตยา
เอาเยี่ยงอย่างทราจามรี

๑ เป็นสัตว์สกุลชาติอันดี โลมามากมี
ประดับดงามเรืองรอง

๑ ขนนั้นลอลอดเอียดไยของ ละเส้นละเส้นคือทอง
แลเลื่อมประพรายเป็นแสง

๑ แม้ข้อขัดป้าขัดแซง จะปล้ำโดยแรง
เกรงจนจะขาดเสียตาย

๑ สู้เสียชีวิตวอดวาย ไม่ให้จันสลาย
ก็ควรในคงสัตยา

๑ เจ้าจมิตร์จิตรเสนาหา ในพระภัสดา
อย่าให้เห็นโทษทั้งหลาย

๑ รักตัวสูงวนตัวกลัวอาย กันความระคาย
ที่ท้าวจะแหงนสงสัย

- ๑ เข้าวัยพ้นยังยศไกร ก็นหาถนไป
 ก็นหาถนไป
 ๑ เจ้าจงอนุกุล จำไว้เป็นมูล
 จักมีพระเกียรติคุณ
 ๑ เกิดในอภิชาติภพ สู้เสียชีวิ
 อย่าเสียสัตยาแห่งตน
 ๑ ไว้ความสรรเสริญสาผล แต่แผ่นภูวดล
 ๑ ความสัตย์เป็นศักดิ์เสนาหา อัจฉาภิรียา
 เป็นสูงสวัสดิวรกาย
 ๑ พระชนิษฐจักรองใจชาย ไม่ให้หมองหมาย
 มโนภิรมย์เปรมปรีดิ์
 ๑ จงรู้พระจรัสวาม หฤทัยธิดี
 จะชอบสิ่งใดโดยตาม
 ๑ อย่าทำทรลักษณ์เหยาบหาย จินถ้อยทางความ
 จะเคื่องจะคิดเคียดขัง

๑. บางฉบับว่า ดั่งเจ้าจงอนุกุล
 ๒. บางฉบับว่า ไว้ความสรรเสริญสาผล

- ๑ เย็นเข้าเข้าเฝ้าฝ่ายหลัง ตรีบไสตระวัง
 ๑ ทูลถ้อยอ่อนหวานนานไข จงขอบณาไศรย
 สมเด็จพระรัตนเรนทรสุ
 ๑ ความจริงแสดงโดยมูล อย่างนำเท็จทูล
 จะเสียพระยศสุริยวงษ
 ๑ หนึ่งรักพิศโฉนจง เสมอเท่ารักกองค
 บรมราชสวามี
 ๑ เมื่อท้าวเสวยสุขสวัสดิ ร่วมสุขสมศรี
 อย่าทกลขออย่าโสกลสิ่งใด
 ๑ เมื่อมีทุกข์ทูลพระทัย ร่วมทุกข์ทูลใน
 อย่าอยู่สุขเกษมเกลากาย
 ๑ เมื่อทรงพระประชวรไม่สบาย แขนบนั่งใกล้กลาย
 ทูลปลอบให้เสวยซึ่งยา

๑. อีกฉบับหนึ่งว่า
 เมื่อทูลทุกข์พระทัย ร่วมทุกข์ทูลใน
 อย่าอยู่สุขเกษมดาว
 เมื่อทรงประชวรอาทร แขนบนั่งถวายกร
 ทูลปลอบให้ท้าวเสวยยา

- ๑ อยู่เยี่ยมปรนิตีรักษา ถนอมนวตบาท
 ค่อยค่อยพอได้แรงลม
 ๕ จักปลื้มหฤทัยชื่นชม ถ้าเคลิ้มบันเทิง
 ใฝ่สออย่างเดินดัง
 ๑ ถ้าต้นตั้งโศกสดับฟัง ระไวระวัง
 จะตรัสจะใช้โดยควร
 ๕ แทนผทมกฤษณางค่างขบวน ที่สูงไม่ควร
 จะเอบมจะหีบสิ่งใด
 ๕ มาทว่ามีที่เสด็จไป อย่าทำทงใจ
 เกลือกัจะรังเกียจกล
 ๕ หนึ่งเป็นโทษานิสผล จะลวงลมน
 ใฝ่เชิงจรีตกระษัตริ
 ๑ เข้าคำยาเกรงสวามี สวงนรักภักดี
 จงรู้ซึ่งสบายมีสบาย
 ๑ ยามทำวสระสรสกลกาย พระทัยสบาย
 บันเทิงในห้องรโหฐาน
 ๑ ทรงพระเสสรวสราญ นิ่งน้อมกฤษณาร
 บังคมยุคลบาท

๓. บางฉบับว่า นิ่งนอบหมอบกราบ

- ๑ ทูลแถลงประโลมเสนาหา ปรนิตีภรรดา
 จงขอบภิรมยฤดี
 ๑ อย่าแสร้งเกียจกลกระษัตริ ตามการกาม
 มโนมนัสสมสอง
 ๑ กรค้อยถนอมกรก่อง โดยเลศล่านอง
 ทำนุกดุงเจิมใจ
 ๑ ขามร้อนกระหายหฤทัย ถือวั้นไกว
 ค่อยโบกระบายวาตา
 ๑ ถวายเครื่องสุคนธมาลา สำหรับจัดยา
 จะได้จะดูบอบองค
 ๑ ถ้ามีพระราชประสงค์ สาวสนมใดจง
 นฤตออย่าได้ขัดขวาง
 ๑ เมื่อเสด็จสถิตยแทนปฤษณาค เมินเนตรพิศนาง
 อย่าข้อยชำเลื่องตาตาม
 ๑ มีโทษทุจริตไม่งาม ขลแบบทางความ
 เป็นที่ประอนหอนหึง

๓. บางฉบับว่า อย่าแสร้งเกียจกลกระษัตริ

- ๑ แม่ไปสุดมุ้งรำพึง จะทรงคำนึง
นิเวศสถานเคยสบาย
- ๑ ดจนน้ำองเนื่องไหลหลาย ล้นแทรกแพร่พราย
ปริ่มบางแลห้วยโตรกธาร
- ๑ มัชฌาเพลินขึ้นเขยสถาน แดกว่ายวิสดาร
ต้นตามกระแสนสายสินธุ
- ๑ สุดการกำเริบวริน ย่อมแห่งโดยถวิน
วิบัติลงสู่สมุทรไทย
- ๑ บุรุษทั่วโลกสบสมัย บำเพ็ญอาลัย
กรกัฏิกามปุนปอง
- ๑ ครั้นคลายรสาสมสอง คือสินธุนอง
แลเลื่อนลงโอฆวาริ
- ๑ ชื่อว่าน้ำจิตรสวามี ห่อนจากกระษัตริ
ซึ่งรู้ในการกิริยา
- ๑ พระaxeไขแสงโสภณา มีดวงดารา
ประดับดูพริ้มพรายโพยม
- ๑ กระษัตริเสวยสุขแสนไสม- นัสลิมโลม
ด้วยสาวสุรางคนองเนื่อง

- ๑ เกลิมโฉมเฉกนางแมนเมือง ประดับดูเรื่อง
เกียรติทั่วภพไตรย
- ๑ สำหรับขัฒิยายศไกร จักหึงหวงใจ
จักติดโทษมารคิ
- ๑ คือเคื่องวรบาทสวามี หนึ่งมุขมนตรี
ประหารราษฎรตณิน
- ๑ หนึ่งเสี้ยจารัตถรณินทร ในชนบณรินทร
บรมกระษัตริ์สืบมา
- ๑ เป็นนางเอกอัคชายา จงรู้รักษา
พระองค์เลื่องคกภูไวย
- ๑ หนึ่งเมื่อมีราชเหตุภัย ชื่นชอบฉาไศรย
จะอวยประทานปวงสนม
- ๑ คือสิ่งเสื่อผ้าแพรพรม ทองเงินอุดม
อติเรกเครื่องโปรดปราน
- ๑ อย่าควรคิดกลอาการ ตรัสทัตทุลทาน
เป็นทางจะแกล้งริษยา
- ๑ เกลือกเกลียวพระทัยโทษา ทั้งความครหา
จะติดตัวเป็นมลทิน °

๑. บางฉบับว่า จะติดเป็นมุลมตทิน

- ๑ แกล้งผิดผู้อื่นตักนิน มิเท่า่นรินทร
วราชได้ตีเตียน
- ๑ เล็บสรียศอจาเกียร ความสุขจักเนียร
จะนำความโศกมากมี
- ๑ พระชนนีฐระวังคองดี รักษาทาสี
สาวใช้ชาวที่ทุกกรม
- ๑ ประชุมคชาพระสนม^๑ พี่เลี้ยงพระนม
แลนางดุริยดนตรี
- ๑ ทิ้งทวยนักรัทยันท์ ตรีสไจ้งดี
ปลูกเลี้ยงให้ชอบทางธรรม
- ๑ อย่าทำลำเอียงเคียงฉันท^๒ แม้นมีโทษทัณฑ์
ช่วยทูลทเลอื่อนวอน
- ๑ ผิดพลั้งครั้งหนึ่งพันผ่อน ถึงสองสั่งสอน
ถึงสามก็ตามโทษา
- ๑ หนึ่งจงตรัสเตือนพัทธกา แต่งวรโกษา
เครื่องคว้าวเจียวบันจง

๑. บางฉบับว่า ประชุมชาวคณาพระสนม

๒. บางฉบับว่า อย่าทำลำเอียงเคียงฉันท

- ๑ จัดใส่สุพรรณภาชนทรง จานแก้วเบญจรงค์^๑
จอกจานสุวรรณอันควร
- ๑ ตกแต่งตามราชขบวน บังคมเชิญชวน
พระองค์ให้เสวยเปรมปรีดี
- ๑ เพี่ยมเฝ้าแทบบาทบาศรี สิ่งใดสวามี
จะขอบพระโอษฐุดม
- ๑ คือเคมมันเปรี้ยวหวานขม กำหนดอารมณ์
ดำรงให้ชอบพระทัย
- ๑ น้ำสรงเสวยสุทธิไส กลั้วกลิ่นมาลัย
มาลีสุคนธกำจร
- ๑ โขมพัสดร์ภูษาอลงกรณ สำหรับมหิศร
จำเริญจรงจรงูใจ
- ๑ เพลาล่วงแสงพระอุทัย ขามย่าน้องชัย
ประจักษ์นิเวศวรสถาน
- ๑ เจ้าจงตรัสเตือนพนักงาน แต่งห้องมโหฬาร
แลแท่นทิพนิตรรมณ

๑. บางฉบับว่า ขามแก้วเบญจรงค์

หอสมุด
วิทยาลัยครู
นครศรีธรรมราช

895.911
ร22ก
72229

- ๑ ปู่พระวิสัยน์พรม เชนยหนุณบันทม
ตั้งวางวัจิตรจกวร
- ๑ ผูกมूंม่านแพรพระขบวน ประดับดอกกลาดวน
มลิจำปาอาเกียร
- ๑ ห้อยย้อยโคมแก้วโคมเวียน จุดตามรูปเทียน
ประทีปประเทืองชัชวาล
- ๑ ยามเสด็จยุรยาตรสู่สถาน ถนอมนาถภูบาล
จะชอบมโนสาธ
- ๑ สำหรับบรมองค์ศรี สุธรรณหอมขจร
ล้างดูบวรบาททั้งสอง
- ๑ เชิดด้วยพัสดราพันผ่อง หมดมลทินล่อง
อัญเชิญยังแท่นทองผจง
- ๑ เมื่อเกษมสฤติยศอันอิงองค์ พระพักตร์ดุจบัง-
กษมาศบานเพริศพราย
- ๑ ทรงพระเสสรวลสบาย กรเกี่ยวข้องเกยกาย
ตระโหมบันเฑาะแนบนาง
- ๑ ประณีตปฐมนานกลาง ที่สุดมโนนาง
นุเคราะห์จงบึงงาม

- ๑ เสร็จสองสร้อยนัย้ายาม แนบประทับนางงาม
อย่าเคลิ้มหลับก่อนสวามี
- ๑ ให้ท้าวบันทมเกษมศรี ประณีตพิศ
ระวังเรือดโรภยพาล
- ๑ เมื่อยามอรุณราตรีกาล เจ้าจกสถาน
สั่งสาวชางานซ้ายขวา
- ๑ เตรียมเครื่องสำอองโอบฐา สุวรรณเต้าชารา
แลไม้ชำระพระหนด
- ๑ ทิ้งพานพระศรีสุภผล ถวายปิ่นภูวดล
เมื่อเสด็จจากแท่นบันทม
- ๑ ประณีตโดยกัญกรรม เป็นการอุคม
วิสัยสำหรับกระษัตริ์
- ๑ หนึ่งเมื่อพระราชสวามี เสด็จโดยพิถี
กริชาจตุรงคเสนา
- ๑ ตามเสด็จสมเด็จพระเจ้า
กระโจมม่านหน้าหลัง
- ๑ เป็นที่ปิดป้องกำบัง อย่าแหวกม่านหวัง
เยี่ยมพักตร์ทอดเนตรพิศพล

- ๑ พิศพุกทวยราษฎร์มิถนมน ไม่ควรแก้ตน
เป็นนางกรรมชัฏดิยงษ
- ๑ ทราบถึงวรรณพระองค์ ก้าวเกล้าจะทรง
รังเกียจถิ่นแห่งสงฆ์
- ๑ มาทว่าบตรัสสิ่งใด จะอยู่ในใจ
สิ่งนั้นจงควรถนอม
- ๑ เมื่อเสด็จสถิตยปรางวัชรินทร์ ละหวกกายิน
ด้วยอายสรีรวาตา
- ๑ แม้นมีธุระกิจกัษา อย่าพร้องพณา
จะเคืองพระราชนาไศรย
- ๑ เมื่อสบายบันเทิงหฤทัย ทุกขโสภสิ่งใด
คอยได้โอกาสจึงทูล
- ๑ โดยถ้อยทางความทั้งมูล เห็นจักบริบูรณ์
มโนราสมสาร
- ๑ อย่าเสียจารีตโบราณ พระนุชเขวามาตย
ทรงพระดำริ้งดี
- ๑ หนึ่งจงบริรักษ์ราชี พระชนกชนนี
พระญาติพระวงษทรงชรา

- ๑ โดยชอบธรรมแท้สัทยา ตอบแทนคุณา
ทุกเทพท้าวสรรเสริญ
- ๑ พระยศยิ่งจักจำเริญ ศรีสวัสดิเจริญ
ในมุขมณฑลทั้งหลาย
- ๑ มาทว่าทวยทาสหญิงชาย นอกในหมวดหมาย
ทูลภาพพิกลแก่ชรา
- ๑ ควรคิดสังเวชอนิจา ยำเกรงกรุณา
ผิตพลั่งอดอ้อมเอาใจ
- ๑ อย่าเกรี้ยวโกรธาพุนไฟ ทำเป็นปากไว
คำด้วยถ้อยคำหยาบหยาบ
- ๑ มักขึงมักเคียดคุมความ เสียดศรีซึ่งงาม
จะหมองน้ำนวลพักตรา
- ๑ หนึ่งโสดคุณบิดมารดา เกิดเกล้าเรามา
ประเสริฐยิ่งภพไตรย
- ๑ คุ้มครองป้องกันโพบภัย แต่เขวเท่าใหญ่
พระคุณก็สุดแสนทวี
- ๑ ครั้นเรามีคู่สมศรี พระคุณสวามี
เป็นมิ่งมงคลคุ้มตัว

- ๑ นามช้อกระษัตริย์มีผิว ดุจแหวนมีหัว
เห็นงามแก่ตาโลกทั้งหลาย
- ๑ เป็นที่สงวนรักกับกาย อย่าทำให้สลาย
แสงแก้วจะอับเงางาม
- ๑ แม่ทองเนื้อเก้าสุกอร่าม ปราสาทดลอยพลาบ
สุวรรณจะเสรำหม่อมมัว
- ๑ ดุจหญิงพลัดพรากจากผิว ปากคนย่อมหั
เยาะเย้ยกระซิบครหา
- ๑ จะกันกลความนินทา เห็นสุดปัญญา
ยากนักในอกกระษัตริย์
- ๑ ทำชอบชอบใจสวามี ทำผิดทุบตี
วิโยคร้างแรมตาย
- ๑ ดวงจันทร์กระจ่างแสงพราย มลเมฆกลับกลาย
รัศมีก็มัวมลทิน
- ๑ กระษัตริย์เอกโฉมกนิริน เปมปณมลทิน
เทียรย่อมจะเสรำอัปรา
- ๑ อุชสารแม่ม้วยมิ่งา โศกระบือมรณา
เขาหนังก็น่าสำคัญ

- ๑ บุคคลถึงกาลอาสัญ สูญสิ้นสารพัน
คงแต่ความชั่วกับดี
- ๑ ปรากฏในพื้นปฐพี กฤษดิศัพทจกมี
ติดปากสรรเสริญนินทา
- ๑ ยิ่งเป็นสุริยวงษกระษัตริย์ ทำชั่วจักปรา
กฏแคว้นความอาย*
- ๑ เป็นคนคิดศรีใส่กาย แม่ม้วยคนเสียตาย
ออกชื่อจะยอวันทนา
- ๑ ราชจริตกระษัตริย์น้องอา เยี่ยงอย่างมีมา
พจกสอนจงจำใส่ใจ
- ๑ อย่าเบิกบานเกลดกว้างใหญ่ เชื่อมหน้าดูไป
ข้างโน้นข้างนี้มิควร
- ๑ อย่าเกล้งส่งเสียงสำรวล อย่าทำลามลวน
ลูกนังจริตสามผลาม
- ๑ อย่าอย่างต้วนต้วนโครมคราม พลาดล้มกลางสนาม
จะอายจะเสรำโสกแสน

๓. บางฉบับว่า กฏทั่วแคว้นความอาย

- ๑ / ตัวเจ้าคือนางเมืองแมน ในพื้นดินแดน
 ขากรู้อัฒมาไศรย^๑
- ๑ / อย่าเดินเหม็นมุ้งกูไกล เกลือกสตุตสิ่งใด
 จะเจ็บจะป่วยบาบา
- ๑ / อย่าเดินทักพวงมาลา เสยผมห่มผ้า
 จีบพกแทบทางกลางคน
- ๑ / อย่าเดินข่มย่องยกตน หัวร่อริมถนน
 สกิดเพื่อนพุดเล่นไปพลาง
- ๑ / อย่าเดินเผยผ้าห่มนาง^๒ กรลูปแก้มคาง
 เหลือบเหลียวดูซ้ายแลขวา
- ๑ / อย่าเดินเปลี่ยนเปล้าอูรา สไบโบงเฉียงบ่า
 ค่อยเขื่องค่อยอย่างตามขบวน
- ๑ / เดินทางพบชายเสสรวล อย่าแย้มประยวน
 ตอบถ้อยทำขวยใจ

๑. บางฉบับว่า

- ๑ / อย่ากรายกวักนวดดูเหวน ขย้านาคสุดแขน
 ขย่ายกขึงเบองผ้าตะไ

๒. บางฉบับว่า อย่าเดินเพ็ดผ้าห่มนาง

- ๑ / เดินตามกิริยาฉาไศรย แม้มพัดสไบ
 ระวัง(ปก) ปัดนมนาง
- ๑ / ลูกนึ่งระวังผ้าขัดขวาง อย่างนั่งท้าวคาง
 ท้าวแขนออกไปไกลตัว
- ๑ / อย่างนั่งเอาบ่าแบกหัว อย่าโงกโยกตัว
 จะเป็นทุจริตอัปรี
- ๑ / อย่างนั่งคางระไคไม่ดี สนทยารাত্রี
 อย่าเร้นนั่ง (พลอด) เรือนคน
- ๑ / อย่างนอนได้ร่มไม้ซ้ายถนน อย่างนอนตากตน
 นอกเกยนอกชานชาลา
- ๑ / นามช้อหลับลืมสติยา เกลือกเป็นเวทนา
 ปากคนจะนินทาสรวล
- ๑ / หนึ่งโสดแม่นต้องสำรวล ดั่งนักร้อง
 หัวร่อค่อยค่อยพอสบาย
- ๑ / แม้นข่มข้มพอร่มพราย ข่มนักร้องสลาย-
 เงามันจะเศร้าศรีแสง
- ๑ / แม้นจามค่อยจามตามแรง แม้นมีกิจเถล
 อย่างน้อยอย่ามากพอการ

- ๑ แม่นนอนอย่าได้นอนนาน คิดถึงการงาน
การมือการปากจงดี
- ๑ กินน้อยชุปเนื้อเสียสรี กินมากมักพี้
แต่พอประมาณเดวาม
- ๑ จะเดินนอนนั่งทั้งสาม อูษาพยายาม
อิริยาบถจงพร้อมเสมอสมาน
- ๑ จะสบายเอ็นสายสำราญ ตับโรครำคาญ
จะพูนความสุขทุกอัน
- ๑ ความรู้แม่นเรียนรู้อยัน ทุกสิ่งสารพัน
ครั้นคร้านก็เสียแรงเรียน
- ๑ มาทว่าเก็บปักขบวนเขยน ถ้ามัวมีความเพียร
จะภิชโยยิ่งวิชา
- ๑ รู้การรู้กลเจรจา รู้กันนินทา
รู้กินรู้รักษาตัว
- ๑ เท้าไขชอบน้ำใจผัว รักเราเมามัว
ยิ่งกว่าทำเสน่ห์เล่ห์กล
- ๑ รักตัวอูษาหเส้งขมทน ฝ่ายในกุศล
ถือศีลสัทธิทำบุญ

- ๑ รักพัวอูษาหคิตคุณ อย่าทำทารุณ
ปรนินัติให้ชอบน้ำใจ
- ๑ รักสัตว์ของเลี้ยงใดใด จงเอาใจใส่
ให้กินอย่ามกทูปต์
- ๑ รักต้นพุกษาสาชี ใบยอดคอย้าย
อูษาหรดน้ำพุนดิน
- ๑ รักคนคนเห็นแก่กิน กินอ้อมอาจินต
นุ่งห่มอูชอยู่สบาย
- ๑ ไขสอยสิ่งใดง่ายด่าย รักเราเท่าตาย
บ่อนจะไปไกลตน
- ๑ ผูกงอญ่มั่นด้วยมนตร จักผูกบุพทล
อยู่ด้วยน้ำใจไมตรี
- ๑ พี่สอนวรรณารถนารี ทุกสิ่งถ้วนดี
จำไว้เป็นสถาพร
- ๑ แม่นอยู่ตามคำสั่งสอน ทัวเทพนิกร
จะอวยขอมิ่งมงคลไป
- ๑ เทพอยู่กำภูณัตร์ชัย ชมชื่นพระทัย
จะโอนสิริสาธุการ

๓๒

น ในนิเวศสถาน

164
32
198

๑ ขสศกคิสมบุรณ	อุกฤษฏ์เกียรติภาษา
ทั่วเทพเทวา	นราราชสมบัติ
๑ สองทรงศีลาทาน	สถิตยรัตนาคูณ
คั่งขันนาสุญ	ชราภาพชัว
๑ เริ่มกลอนบพิตรท่าน	พระยาราษฎรา-
วดีลิขิตตรา	แสดงนามโดยมี
๑ ผู้ช่วยบริรักษ์	นราโลกพราหมณ์
ในกรุงนครศรี	ธรรมราชบุรินทร์
๑ ทักการผดุงการ	ประกอบขอบบเวณถวิน
ซึ่งเป็นฉบับจิน	ตนาท่านบให้สุญ
๑ นางกฤษณานารถ	ก็มีเรื่องบริบูรณ์
สมุดเดิมก็เสร้างสุญ	สถาปนาบเป็นผล
๑ เชิญเราชิโนรส	พระนามอินทนิพนธ์
พจนารถอนุสนธิ	จำหลักฉันทของกลอน
๑ ว่าไว้วิสัยโลก	โคลกสารสโมสร
เป็นสร้อยสถาวร	ประดับเกษมกระษัตริ
๑ แม้นนางสุริยวงษ	พุทธราชเทวี
สามัญกระษัตริ	สดับคำประพฤติตาม

๑ ทั่วโลกเลงชล	ก็ย้อมล้วนจะดูงาม
แผ่นภพทั้งสาม	นราเทวชั้นชม
๑ กฤษณาสุภาสิต	ประสาทไว้ทุกสิ่งสม
ศุภสวัสดิอุดม	จะพึงมีบ่เว้นวัน
๑ เสรีสารสฤทธอนุสนธิ	วจรประจกัณท์
ลำนนำปฤทธิคุณอัน	นประกอบยุบลกลอน
๑ แต่งตามวุฒิไทยวรา	ก็เสนาะสถาวร
เอกโทครุฬหุสอร	กฤษณบัตรพึงยล
๑ มีทั้งสถิตชนิด	ก็ประภทอำพล
อักษรสามวรรณกุล	ก็ประดับประดาการ
๑ ไม้ทัณฑฆาฏนฤคหิต	ก็ประเสริฐโอฬาร
วิสัยชนประคิษฐาน	ก็วิเศษนานา
๑ ฟองมันประมวณนิกรกล่าว	ก็เอนกอนเภา
ฝนทองประกอบกลกกา	คณะเจ็ดประจาลง
๑ - คือสร้อยสรต้นมนินทร	สุรโลกประดับองค
ข้อควรจินตนประสงค	นุประเสริฐพึงเรียน
๑ ด้วยเดชบรรคุณ	ศีลขำประพฤติเพียร
สารสิทธิ์จงถิรเสถียร	ชนิศประไลยสุญ ฯ

หอสมุด
มหาวิทยาลัย
นครศรีธรรมราช